

kertomaa. Johan Beckman Institute ja Yliopistopaino. Helsinki–Pietari 2001. 185 s. Suomentanut Esa Adrian.

■ Ajattelemme aivan liian helposti ja yleisesti, että kun Neuvostoliitto hajosi ja lakkasi olemasta 1991, niin myös kaikki neuvostolaisuus katosi samantien. Näinhän ei tietenkään todellisuudessa käynyt. Eivät yli 70 vuoden ajan kehittyneet rakenteet, laitokset ja ajatusmallit noin vain hävinneet. Kolhoosit ja sovhoosit ovat yhä kutakuinkin entisellään, monet valtion teollisuuskombinaatit kituuttavat entisin muodoin, uusi turvallisuuspalvelu jatkaa entisen KGB:n perinteitä, neuvostohymnin sävel on palautettu kansallishymnin säveleksi, vaikkakin uusin sanoin. Leninin mausoleumi muumioineen jököttää yhä Kremlin muurin kupeessa.

Sama sääntö pätee myös historiankirjoitukseen. Ei vuoden 1991 jälkeen ollut yksinkertaisesti mahdollista noin vain polkaista maasta täysin uutta, neuvostoperinteistä vapaata historiankirjoitusta. Tästä hyvänä esimerkkinä on isä ja poika Baryshnikovin julkaisema historia kuuluisasta Terijoen hallituksesta. Molemmat Baryshnikovit ovat saaneet peruskoulutuksensa jo neuvostoaikana, ja se näkyy.

Muistutukseksi lukijalle todettakoon, että ns. Terijoen hallitus oli se O. V. Kuusisen johtama nukkehallitus, jonka neuvostojohto perusti talvisodan alussa, ja joka asettui ensimmäiseen Suomelta vallattuun ”kaupunkiin”, Terijoelle, odottamaan pääsyä Helsinkiin.

Hupaisa ristiriita, mutta ei suinkaan ainoa tähän hallitukseen liittyvä, syntyi siitä, kun Karjalan kannakselta vallatut alueet, Terijoki mukaan luettuna, julistettiin liitetyiksi Neuvostoliittoon, niin hallitus ei siten istunutkaan Suomen maa-perällä. Hallitus, kuten mm. 1985 ilmestyneestä kirjastani käy ilmi, levitti Suomeen monia julistuksia, joissa luvattiin sellaisia yhteiskunnallisia uudistuksia, jotka Suomessa oli jo kauan sitten toteutettu. Julistuksissa ”kansanhallituksen” synty selitettiin siten, että se oli syntynyt Suomessa ja ikään kuin jonkinlaisen spontaanin kansannousun seurauksena. Tämän lisäksi hallitus solmi juhlallisesti Moskovassa sopimuksen ”keskinäisestä ystävyydestä ja avunannosta” neuvostohallituksen kanssa.

Baryshnikovit ovat saaneet selville, että sopimus piti alunperin kirjoittaa Käkisalmissa, mutta jostain syystä allekirjoitus sitten siirrettiin Moskovaan. Terijoen ”kansanhallitus” pyysi myös Neuvostoliiton apua Suomen olemassa olevan porvarillisen hallituksen kukistamiseen. Näin ollen, tämän lavastuksen mukaan, Neuvostoliitto ei lainkaan hyökännyt Suomeen, vaan antoi vain Kuusisen kansanhallitukselle sen pyytämää apua. Saman selityksen neuvostohallitus antoi myös Kansainliitolle, kun Neuvostoliitto erotettiin liitosta Suomeen hyökkäyksen takia. Yksi monista loogisista ristiriidoista tämän hallituksen ympärillä oli siinä, että kun yhtäältä julistettiin puna-armeijan vain antavan apua Suomen ”kansanhallitukselle”, niin toisaalta puna-armeijan tavoit-

Neuvostolainen jälkikuva Terijoen hallituksesta

Nikolai Baryshnikov & Vladimir Baryshnikov: Terijoen hallitus. Uusien asiakirjojen

teeksi selitettiin Pietarin turvallisuuden varmistaminen ja Suomessa syntyneiden ”sotapesäkkeiden” likvidoiminen. Sitten jälkeensä, kun sota ei onnistunutkaan tarkoitetulla tavalla, se nimettiin Neuvostoliitossa vain joko ”rajakonfliktiksi” tai ”paikalliseksi konfliktiksi”. – Kuusisen nukkehallitus ei ollut mikään uusi, vain Suomea varten räätälöity puku, vaan valmisvaate, jota bolshevistinen Venäjä oli menestyksellisesti käyttänyt jo vuosina 1918–19 kootessaan kasaan Neuvostoliittoa.

Uutta ja ei-neuvostolaista on Baryshnikovien kirjassa tietysti jo se perusasia, että tästä aiheesta on yleensä voitu kirjoittaa ja julkaista kirja. Neuvostoaikana ennen glasnostia se ei olisi ollut mahdollista. Mutta ”uusneuvostolaisen” tästä kirjasta tekevät sitten kuitenkin niin kirjoittajat kuin sisältökin. Neuvostoaikana koulutuksensa saaneet kirjoittajat ovat edelleenkin ”neuvostohistorioitsijoita”. Mutta tätäkin merkittävämpi seikka on, että kirjoittajat ovat pitäneet uusien dokumenttiansa selittämisestä ja tulkitsemisesta. Ja tätä he erityisesti kirjansa julkistamistilaisuudessa korostivat. Seurauksena tästä on ollut niin neuvostohallituksen kuin Terijoen hallituksenkin ”orwellilaisen” propagandan julkaisu, josta ainakin osia joku suomalainenkin lukija voi ottaa totuutena, mutta vieläkin enemmän venäläinen lukija. Tarkoitus on nimittäin julkaista kirja myös venäjäksi Venäjällä. Harras toivomukseni on, että se sitä ennen varustettaisiin paljon laajemmilla ja tiheimmällä selityksil-

lä ja tulkinnoilla kuin tässä suomenkielisessä versiossa. Niin Kuusisen hallituksen julistukset kuin sen valmisteluun liittyvät dokumentit ovat nimittäin mitä suurimmassa määrin George Orwellin klassisen kirjan ”1984” uuskieltä, missä ”sota on rauhaa”, ”vapaus orjuutta” ja ”tietämättömyys voimaa”. Tätä Terijoen hallituksen ”uuskieltä” isä ja poika Baryshnikov eivät ole kirjassaan joko osanneet tai uskaltaneet analysoida ja kääntää riittävästi nykykielelle. Samaten he eivät ole uskaltaneet, tai ehkä voineet, tunnustaa sitä tosiasiaa, että heidän isänmaansa (*rodina*) Neuvostoliitto, oli Amerikan presidentti Reaganin osuvin sanoin ”pahan valtakunta”, eli punaisen fashismin maa, ”gangsterivaltio”, jolla ei ollut mitään moraalaa; jolle mitkä tahansa temput, trikit ja lavastukset olivat aina mahdollisia. Tämä tekee jollain tavoin ymmärrettäväksi sen, että jos meidän olisi tunnustettava isänmaastamme Suomesta jotain samankaltaista, niin vaikeahan se olisi.

Otan esille vain kaksi puhuvinta esimerkkiä: ns. Ribbentrop-Molotovin paktin (1939) salaisen lisäpöytäkirjan ja ns. Mainilan laukaukset. Baryshnikovit kyllä mainitsevat tuon kuuluisan elokuun 23. päivän paktin ja toteavat jopa sen, että tuon sopimuksen jälkeen ”eivät Saksan reaktiot luonnollisestikaan herättäneet Neuvostoliiton hallituksessa pelkoa”. Mutta he vaikenevat tyystin vielä tärkeämmästä, eli tuon sopimuksen salaisesta lisäpöytäkirjasta, jossa Saksa ja Neuvostoliitto jakoivat Itä-Euroopan etupiireihin niin, että

Itä-Puola, Baltian maat ja Suomi jäivät Neuvostoliiton etupiiriin. – Ja kuitenkin: tähän oli se täysin ratkaiseva asiakirja myös sen jälkeisille Suomen ja Neuvostoliiton suhteille. Sen jälkeen myös Suomi oli Neuvostoliitolle ”vapaata riistaa”. Kysymys oli enää vain siitä, milloin ja millä keinoin Neuvostoliitto ahmaisisi Suomen. Ja kun se ei onnistunut neuvotteluilla, hyökkäsi Neuvostoliitto armeijansa voimin Suomeen. Tuo salainen lisäpöytäkirjahan muutti tai mullisti kertaheitolla kaiken Suomen ja Neuvostoliiton suhteissa. Kun sitä ei edes mainita, saati että sen vaikutuksista olisi tehty asianmukaiset johtopäätökset, Baryshnikovien esityksestä tulee kirjan alkupuolella, jossa he kuvaavat laajasti Neuvostoliiton sotilaallisia turvallisuuden varmistamistoimia Suomen suunnalla, täysin harhaanjohtavaa, jopa suoranaista historian väärennöstä.

Tämä vaikeneminen lisäpöytäkirjasta tulee vieläkin kummallisemmaksi sen valossa, että Venäjän poliittinen johto on jo avoimesti tunnustanut tuon pöytäkirjan olemassaolon. Mutta Baryshnikovit pysyvät vain johdonmukaisesti entisellä linjallaan. Muistan nimittäin yhä selvästi, kun joskus 1980-luvulla yritimme erään nuoremman virkaveljeni kanssa monien asiakirjatodisteiden avulla saada nämä Baryshnikovit vakuuttumaan tuon salaisen lisäpöytäkirjan olemassaolosta, mutta turhaan. Se oli heidän mielestään saksalainen väärennös ja sillä hyvä.

Mitä sitten tulee ns. Mainilan laukauksiin, niin asianhan pitäisi olla ilman mitään uusia

dokumenttejakin selvä kuin pläkki: ne ampui Neuvostoliiton oma tykistö. Suomessa tehtiin heti laukausten ampumisen jälkeen perusteellinen tutkimus asiasta, ja siihen Suomella oli vahva motiivi ja tarve. Se osoitti vakuuttavasti, että Suomen puolelta laukauksia ei oltu ammuttu, koska Suomella ei ollut yksinkertaisesti tykistöä sellaisen kantaman päässä. Neuvostoliitolla oli em. salaisen lisäpöytäkirjan jälkeen siihen selvä motiivi ja tarve, Suomella ei. Jos Suomi olisi nuo laukaukset ampunut, niin se olisi ollut vähän samaa, kuin jos hiiri olisi yrittänyt puraisemalla norsua jalkaan saada tämän hyökkäämään kimppuunsa. Mainilan laukausten ampuminen oli Neuvostoliiton kärkeä ja jopa hyvin kömpelö provokaatio, samankaltainen kuin saksalaisten järjestämä ennen hyökkäystä Puolaan. Lukijalle selitykseksi mainittakoon, että Mainilan kylä sijaitsi Neuvostoliiton puolella rajaa, ja sinne ammuttiin vähän ennen talvisodan alkua tykistön laukauksia, joissa sai surmansa muutamia ihmisiä. Tästäkin tapauksesta Baryshnikovit eivät voi aivan suoraan ja avoimesti myöntää, että kysymyksessä oli Neuvostoliiton provokaatio, jolla yritettiin oikeuttaa sen hyökkäys Suomeen. Vaikka Baryshnikovit – se sanottakoon totuuden nimessä – esittävät monia seikkoja, jotka tukevat sitä tulkintaa, että laukaukset ammuttiin Neuvostoliiton puolelta, niin kuitenkin he tuovat esiin esim. sellaisen seikan, että yksi suomalaispatteri oli Mainilan välittömässä läheisyydessä, vain viiden kilometrin päässä tuosta kylästä.

Siis: oli mahdollista, että sieltä olisi nuo laukaukset ammuttu. Olen nähnyt eräässä televisiodokumentissa kuvan laatasta, joka on erään Mainilan kylän talon seinässä ja jossa muistutetaan jälkipolvia näistä laukauksista. Laatasta ei kuitenkaan sanallakaan viitata siihen, että laukaukset ampui Neuvostoliiton oma tykistö. Mieleeni tulee väistämättä tässä kohtaa Venäjän keisarinna Katariina II:n sanat: ”Merkillinen on tämä maa, missä legendat merkitsevät enemmän kuin todellisuus.” Ja sanottakoon, että nämä keisarinnan osuvat sanat pätevät moneen muuhunkin Venäjän historian tapaukseen kuin vain Mainilan laukauksiin. Venäjän historiankirjoitus on ollut kautta aikain myyttistä ja näyttää olevan sitä edelleen.

Myönnettäköön kuitenkin, että Baryshnikovit ovat kykujensä rajoissa pyrkineet irtautumaan neuvostoperinteestä. Niinpä he useaan kertaan toteavat, että Terijoen hallituksen perustaminen oli virhe, joka aiheutti suurta vahinkoa mm. Suomen kommunistiselle puolueelle. Mutta entä NKP:lle? Sitä he eivät sano. Mutta tässäkin kohtaa heidän päättelynsä menee pahasti metsään. Silmä eihän Terijoen hallituksen perustaminen ollut mikään virhe. Virhe oli siinä, ettei puna-armeija edennyt Helsinkiin, Ouluun ja Tornioon niin nopeasti, muutamassa päivässä, kuten oli tarkoitus. Jos näin olisi käynyt, niin Terijoen hallitus olisi toiminut loistavasti kuten oli ollut tarkoituskin. Punalippu olisi vedetty ei vain Helsingin presidentinlinnan, vaan myös valtioneuvoston ta-

lon salkoon ”työtätekevien riemuksi ja kansanvihollisten kauhuksi”. Tämän kauhun Baryshnikovit ovat sitaatistaan jättäneet häveliäästi pois. Näin hyvin ja jopa loistavasti toimivat bolshevikkien samankaltaiset nukkehallitukset Neuvostoliiton reuna-alueilla, kun niitä koottiin puna-armeijan voimin vuosina 1918–19.

Baryshnikovien kirja on suppea, vain 186 sivua, mikä johtuu ensiksikin siitä, että Kuusisen hallituksella ei ollut juuri mitään tekemistä, ja toiseksi siitä, että tekijät ovat pidättäytyneet uusien dokumenttiansa tulkinnoista ja selityksistä. Parasta kirjassa ovatkin niin lähdeviitteet kuin -luettelokin. Niiden avulla ja varassa tutkijat, joilla ei ole nenällään neuvostosilmälaseja, voivat entistä helpommin luoda ja kirjoittaa entistä totuudenmukaiseman kuvan tästä Stalinin Neuvostoliiton kömpelöstä nukkehallitusoperaatiosta. Uusista lähteistään huolimatta kirja ei pääperusteissaan juuri muuta sitä yleiskuvaa, joka on jo ennen sitä voitu muodostaa julkisista lähteistä. Toki se tuo esiin paljon uusia yksityiskoh-
tia, erityisesti Terijoen hallituksen puolustusministeri Akseli Anttilan järjestämästä ja johtamasta Suomen ”kansanarmeijasta”. Samaten saamme paljon entistä tarkemman kuvan siitä, miten ja keiden toimesta nämä hallituksen julistukset ja asiakirjat valmistuivat.

Mutta yhä jääme odottamaan näiden uusien asiakirjojen ei-neuvostolaista eli oikeaa tulkintaa. Sen Baryshnikovit voisivat hyvin tehdä kirjansa venäjänkielisessä julkaisussa.

Osmo Jussila